

A tanulók értékelése az utrechti Twijn Dalton-iskolában

Hollandiában tapasztaltam, hogy nem csak az oktatás, de az osztályozás is eltér a nálunk „megszokottól”. A holland Dalton-iskolákban az oktatás sokrétűsége mellett egy nálunk eddig kevésbé elterjedt értékelési formára figyeltem fel.

A Dalton szöveges értékelést egy holland Dalton-iskola bizonyítványa alapján szeretném szemléltetni - ami 12-13 évesek értékelését érinti.

Ez az értékelés tanulmányi szerződésen alapul. Ez azért lényeges, mert segítségével a diákok nemcsak a követelményekkel vannak tisztában, hanem magukénak is érzik azokat. Mivel a szerződés az ő közreműködésükkel kerül kialakításra, annak betartására is törekszenek.

A Dalton szöveges értékelés három részből áll. A tananyag ismertetéséből, egy értékelési részből és a diák által készített önértékelésből.

Az első rész a *tananyag-ismertető* a különböző tantárgyakról, célja a szülők és diákok tájékoztatása. Fontos a szülőkkel való kommunikáció több szempontból is: ezáltal jobban tisztában lesznek az iskola célkitűzéseivel, tudják, gyermekük milyen könyvből, milyen módszerrel sajátította el az anyagrészt a tanév folyamán, s megértik a szöveges értékelésben foglaltakat.

A szemléletesség kedvéért következzen egy rövid idézet a *számolás* bevezető részéből:

„A tanulmányok során a gyerekek saját tempójuk szerint dolgoznak a „De wereld in getallen” / „A világ számokban” című tankönyvből. Az individuális matematikai programot külön listán, a gráfokon tartjuk számon, így a tanár mindenkinél pontosan tudja követni, hogy hol tart, milyen nehézségű feladatot oldott meg.

A diákok rendszeresen írnak dolgozatot, ha ez nem sikerül, akkor ismétlő feladatokat kapnak. Sikeres osztályzat esetén olyan feladatok következnek, melyek segítik abban a tananyagban való elmélyülést.

Természetesen a tanár rendszeresen tanítja az anyagot klasszikus módon vagy kis csoportokban, de a hangsúlyt a tananyag individuális feldolgozására helyeztük. Az önálló tanulás természetesen magában foglalja a tetszőlegesen választott, páros vagy csoportos munkát is. A diákot a saját szintjének megfelelően értékeljük.”

Ezek után következik a tananyag felsorolása: *számolás törtekkel, osztás, hosszérték, térfogat és tömeg, grafikák, feladatok nagy számokkal, feladatok tizedes számokkal, százalékok, római számok, projektfeladatok.*

A következőkben az *értékelési* résszel találkozhatunk. Itt derül ki, hogy a gyermeknek mennyire sikerült elsajátítani a tananyag-ismertetőben foglaltakat. A különböző tárgyak részdiszciplínáinak osztályozása öt fokozatban történik, valamint minden egyes tantárgy után elegendő hely áll rendelkezésre az esetleges megjegyzések számára. Az értékelt tárgyak: *számolás, anyanyelv, angol, földrajz, történelem, természet, kifejezőképesség, testnevelés* mellett még a három, Hollandiában érvényes Dalton-alapelv: *az együttműködés – önállóság – felelősség* is értékelés tárgyát képezi.

Az általános képességeken kívül olyan képességeket is osztályoznak, amelyek lényegesek a gyermek fejlődése szempontjából, és amire Magyarországon sajnos kevés példát találunk - ilyen többek között az értő olvasás is. Tudjuk, hogy ez fontos, hiszen pld. Magyarországon a funkcionális analfabéták száma évről-évre nő. Ha nem csak azt néznénk, hogy a gyermek mennyire tud kifejezően olvasni, hanem azt is, megérti-e egyáltalán az olvasott szöveget, akkor számuk jelentősen csökkenhetne. Hollandiában minden tárgynál külön kitérnek a gyermek motiváltságára, „tenni akarására” és értékeli a munkához való hozzáállását.

A *kifejezőképességnél* találjuk a *kézügyességet, a technikát, a rajzot, a zenét, a színjátszást valamint a kézírás* fejlődését. Érdekes lehet számunkra, hogy milyen sokrétű a képzés, de még inkább az, hogyan értékeli ezen belül a *problémamegoldó képességet, az anyag- és eszközhasználatot, a csoportos és egyéni munkát, az időbeosztást, az egyediséget.*

Testnevelés tantárgyban az elért eredmények szinte nem is kapnak jelentőséget. Példának okáért nem azt minősítik, ki milyen messzire tud dobni kislabdával, hanem a *hozzaállást, az együttműködést, a sportszerűséget, a gépekkel, eszközökkel való bánásmódot és a játékot.*

Külön oldalt kap a Dalton-terv három alapelvének, az *együttműködésnek, az önállóságnak és a felelősségnek* az értékelése. Így az *órák követése, az instrukciók betartása, a penzummal való munka, a tervezés és kivitelezés, az együttműködés és csoportmunka, a problémamegoldás, a munka előkészítése, a házi feladatok értékelése és az önálló utánajárás, önálló hibajavítás.*

A sokrétű, sokoldalú értékelési mód alkalmazásával nemcsak azt tudhatjuk meg, mennyit fejlődött a gyerek önmagához képest, de kiderül az is, hogy milyen fokú szociális érzékenységgel rendelkezik a csoportos és az egyéni munka terén, kialakult-e benne a korának megfelelő szabályok betartásának illetve betartatásának képessége.

A bizonyítvány harmadik, talán a legérdekesebb része a gyermekek *önértékelése*.

Ez a helyes önmegítélés szempontjából jelentős, hiszen fontos, hogy ez a képesség időben kialakuljon.

A diákoknak bevezetésként fel kell sorolniuk, hogy mely tárgyakat szeretik, melyeket nem. Ez után az iskolai szabályok betartásával kapcsolatos eredményeket fejtik ki. Minden szabálynál részletes kérdések segítenek az ezzel kapcsolatos észrevételek kifejtésében, átgondolásában.

Az együttműködés vizsgálatánál pl., megkérdezik a diákot, hogy sokat dolgozik-e másokkal, hogy megy a közös munka, nem nyomasztja-e az együttes munka, tud-e nyugodtan dolgozni.

Az önállóságnál azt kell kifejtetniük, hogy használnak-e segédeszközöket, mint pl. szótárt vagy atlaszt, elolvassák-e a feladatot még egyszer, ha nem értik, és megpróbálják-e újra elvégezni sikertelenség esetén. Meg tudják-e jól tervezni a munkájukat, és be tudják-e időben fejezni?

A felelősséggel kapcsolatban azt kell végiggondolniuk, hogy megfelelően készítik-e elő a munkájukat, komolyan veszik-e a tanulást, a legtöbbet hozzák-e ki magukból, odafigyelnek-e, ellenőrzik-e a feladataikat, tanulnak-e a hibáikból.

Ha mindezeket leírták, még egy kérdés következik, ami segíti a diákok tudatos fejlődését. Ez egyszerűen úgy hangzik, hogy „Min tudok javítani, változtatni, hogy jobban menjen a tanulás?” Természetesen itt is segítő gondolatok következnek – pl. „precízebben dolgozom, jobban tervezek, jobban odafigyelek”, stb. Nem kell minden kérdésre válaszolniuk, a kérdések csupán támpontként szolgálnak.

Befejezésként leírhatják, hogy mik szeretnének lenni, ha nagyok lesznek, és egy aláírással hitelesítik véleményüket.

Ez a bizonyítványrész nemcsak a gyermek önértékelésének fejlesztését segíti, de tudatosítja azt is, hogy milyen munkaformában, hogyan lehet eredményesen tanulni, illetve minek mik az előnyei, min kell még később változtatniuk.

A szöveges értékelésnek a pedagógus szempontjából nem kellene többletmunkát jelentenie, mivel az adaptív pedagógia, illetve alapjában véve a pedagógia / oktatás csak úgy lehet sikeres, ha a tanár naprakészen tisztában van diákjai tudásával, képességeivel. Így ezek megismerését nem lehet külön feladatnak tekinteni, mert ez teljesen nyilvánvaló és alapvető (kellene, hogy legyen). Az év közbeni diagnosztikus értékelés - a gráfokon - könnyen átalakítható egy, a kitöltése szempontjából gyors, egyszerű szöveges értékeléssé.

A szöveges értékelés bevezetése a gyermek szempontjából nagy jelentőségű, hiszen elemzi a gyermek fejlődését, személyiségét.

A szöveges bizonyítvány nem lehet jó vagy rossz, átlagot sem lehet belőle számolni. A szülő a diákkal együtt az iskola kezdetétől láthatja, hogy miből problémás vagy kiemelkedő a gyermek, miből teljesít jól, esetleg kevésbé jól. Minden ember értékes, senkiről sem lehet kijelenteni, hogy mindenhez ostoba, vagy mindenből tökéletes, hiszen képes önmagát képezni, fejleszteni. Így a gyermek kis korától szembesül azzal, hogy „van, amiből jó vagyok, van, amit még gyakorolnom kell”. Ez az önértékelés kialakulása szempontjából rendkívül fontos, és egyben a hiányosságokra is rámutat. A diák, a szülő és a tanár egyaránt pontosan fel tudja mérni, hogy hol vannak hézagok a tudásban, képességekben, s ezek „betöméséhez” mit kell fejleszteni. A diákok többsége még egy azonos tárgyon belül sem teljesít mindig ugyanúgy, vannak tantárgyrészek, melyeket könnyebben, s vannak, melyeket nehezebben tudunk elsajátítani. A szöveges értékelés az osztályzásnál sokkal árnyaltabb képet mutat.

Az osztályzatokkal való büntetés, jutalmazás Hollandiában szintén elmarad; a gyermekeknek megmarad a felfedezés öröme, a tudásért való tanulás élménye, azaz nem veszítik el a világ iránti érdeklődésüket, a kíváncsiságukat. A szöveges értékelés mindig egy fejlődési szakaszt mutat be: Feltárja a hiányosságokat, számba veszi a gyermek pozitív tulajdonságait - teljesen személyre szabottan, így saját fejlődését évről-évre össze tudja hasonlítani a korábbiakkal.

Az osztályozás nálunk néha teljesen indifferens és esetleges - néha kész rejtély, hogy egy gyerek jegye mögött milyen teljesítmény rejlik. Szélsőséges esetben sok szülő az osztályzatoknak megfelelően kezeli gyermekét, akár ennek megfelelően dönti el, hogy szeresse-e a gyermeket, vagy feltételezi, hogy a gyermek kevésbé szereti őt, ha nem hoz haza jó jegyeket. Szöveges értékelés esetén a szülő kénytelen behatóbban foglalkozni a gyermek fejlődésével, képességeivel, személyiségével.

A szöveges értékelés első négy osztályban történő bevezetését mindenképpen pozitívan ítélem meg. Szerintem lényeges, hogy ezzel a fontos kérdéssel a magyar oktatási rendszer is behatóbban foglalkozzon.

Gömöry Márta

német-holland-hungarológia szakos hallgató

Károli Gáspár Református Egyetem Budapest

**A szakmai anyag az "EdQ" regionális oktatási együttműködés – 2004/05. c. projekt II. alprojektje
keretében készült**

Szakirodalom:

Röhner, Roel; Wenke, Hans: Dalton-onderwijs Een blijvende inspiratie. 2. herziene druk. Nieuwegein:
Arko 2004